

BAŞBAKAN ERDOĞAN VE BAŞKAN OBAMA GÖRÜŞMESİ

Türk-Amerikan ilişkilerinde T.C. Başbakanının ABD ziyaretleri ayrı bir öneme sahiptir. Genel olarak geziden önce Türk tarafında beklentiler yüksek tutulur ve her gezi sonrası da görüşmelerin son derece olumlu geçtiğine dair mesajlar Türk kamuoyuna aktarılır. Bu gidişata alışık olanlar ise satır aralarını okurlar. Asıl mesajlar satır aralarında, görüşmelerden sonraki basın toplantılarında ne söylenildiğinde değil, ne söylenilmediğinde saklıdır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve ABD Başkanı Barack Obama arasındaki 16 Mayıs 2013 tarihli görüşme de bu çerçevede incelenilmelidir. Beraberinde 100'ü aşkın işadamlıyla Washington'a giden Başbakan Erdoğan'ın Başkan Obama ile görüşmesinin ana hatları her ne kadar "son derece olumlu" olarak nitelendirilse de, verilen mesajların gezi öncesi yüksek tutulan umutları ve beklentileri karşılayabildiğini söylemek zor.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1195/Seda+Kirdar>

Suriye

Geziden önce Suriye'nin, görüşmelerin en can alıcı kısmını oluşturacağı bekleniyordu. Başbakan Erdoğan gezi öncesi, Beyaz Saray tarafına da mesaj vermek niyetiyle ABD önderliğinde oluşacak bir "uçuşa yasak bölge"yi destekleyeceklerini söylemişti. Düzenlenecek ikinci Cenevre uluslararası konferansına da sıcak bakmadığını dile getirmişti. Görüşme sonrası ise ABD, Suriye'de "uçuşa yasak bölge" oluşturulması yönünde olumlu bir beyanda bulunmadığı gibi tek taraflı inisiyatifler almak yerine, Suriye sorununun çözümünü ikinci Cenevre Konferansı sürecine bağladı. Suriye konusundaki ABD'nin bu duruşuna çok şaşımamak gerekir. Obama'nın bu mesajı vereceği, ABD Dışışleri Bakanı John Kerry ve Rusya Dışışleri Bakanı Sergey Lavrov'un, Kerry'nin Rusya ziyareti sonrasında yaptıkları ortak basın toplantısından da anlaşılabilir. Türk kamuoyunda çok da fazla yer bulmayan bu toplantıda, iki Dışışleri Bakanı da Suriye'deki krize Cenevre Deklarasyonu çerçevesinde bir siyasi çözüm bulmanın, krizin çözümü için doğru bir strateji olduğuna değinmişlerdi. Genel olarak bakarsak, ABD'nin Suriye krizine ilişkin politikasında başından beri oluşturduğu duruşu değıştirmediğini görebiliriz.

Obama'nın ikinci Başkanlık seçimindeki dış politika sloganı "ülke içi yapılanmaya odaklanarak, Irak'tan çekilen, Afganistan'dan çekilmeye hazırlanan ve başta Suriye ve İran olmak üzere yeni bir savaş istemeyen bir ABD'ydı. Özellikle 11 Eylül 2012'de ABD'nin Libya Büyükelçisi Chris Stevens dahil 4 kişinin Bingazi'de öldürölmesi, ABD'nin Arap Baharı döneminde gösterdiği şimdiye nazaran nispeten aktif pozisyonundan geri adım atmasına yol açtı. Bu da Obama yönetiminin birinci dönemde dile getirdiği "geriden liderlik" (leading from behind) yaklaşımını ön plana çıkardı. Krizin başlarında, Tunus ve Mısır'daki gibi uluslararası finans çevreleriyle uyum içinde olan, radikal unsurlardan uzak bir yönetimin Suriye'de yeni kurulacak düzenin başına geçmesini uman ABD'nin, Türkiye üzerinden yapılan silah transferinden rahatsız olduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Özellikle CIA Başkanı John Brennan tarafından dile getirilen "silahların radikal unsurların eline geçeceği" görüşü, Beyaz Saray'da tartışılan konuların ilk sıralarında. ABD yönetiminin Suriye'ye nüfuz etmiş Jabhat al-Nusra gibi radikal unsurlara karşı Türkiye'nin tutumundan rahatsız olduğu zaman zaman dile getiriliyor. En son Boston Maratonu'ndaki terör eylemi ise ABD'nin radikal unsurlara karşı çok ihtiyatlı davranılması konusundaki görüşünü daha da güçlendirdi. Kerry'nin Moskova'da yaptığı basın toplantısında Boston'daki terör eylemine değinmesi ve hemen ardından Suriye'de artan radikalizme dikkat çekmesi bu bakımdan anlamlıdır.

Bununla beraber, geziden hemen sonra ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi "Suriye'nin Geçiş Sürecine Destek" başlıklı bir tasarıyı onayladı. Tasarı, kapsamlı bir inceleme sürecinden geçen Suriyeli muhaliflere sınırlı ölçüde silah yardımı yapılmasını da içeriyor. Tasarının, Kongre'nin önüne gelmesi için önce Senato Genel Kurulu'nda ardından da Temsilciler Meclisi'nde onaylanması gerekiyor. Yasalaşması için de Kongre'den geçip Başkan Obama'nın imzasına sunulması gerekiyor. Cumhuriyetçilerin çoğunluğu oluşturduğu Temsilciler Meclisi'nde, silahların radikal gruplara geçebileceği kaygısıyla muhaliflerin silahlandırılmasına sıcak bakılmıyor. Başbakanın gezisinden hemen sonra böyle bir tasarinin Komite'de onaylanması, her ne kadar bazılarınca umut verici ve ABD'nin daha aktif bir rol oynayabileceğinin işareti olarak görölse de, yakın gelecekte Beyaz Saray'ın Suriye konusundaki tutumunu değıştirmesini beklemek doğru olmayacaktır.

Kuzey Irak

Başbakan Erdoğan ABD gezisi öncesi "Türkiye'nin Kuzey Irak'ta yeni projeler geliştirmek üzere Exxon Mobil ve TPAO'nun anlaşma imzaladığını" açıklamıştı. Merkezi Bağdat yönetimi ise bu açıklama üstüne, anlaşmanın yasa dışı ve Irak Anayasası'na aykırı olduğunu belirtmişti.

Başbakanın bu açıklamasını, Washington'a yapacağı ziyaretten iki gün önce yapması son derece anlamlıydı. Zira, Obama yönetiminin şimdiye kadar Bağdat'ın onayı olmayan anlaşmalara çok da olumlu bakmadığı bilinmekte. ABD, Irak Başbakanı Nuri el-Maliki liderliğindeki Iraklı Şii'leri bu konuda dışlayıp onların İran'a daha bağımlı olmalarını istemiyor. Bölgesel otoritelerin güçlenmesi halinde, Maliki ile de arasının açılmasından endişe ediyor. Başbakan Erdoğan geziden hemen önce yaptığı bu açıklama ile Türkiye'nin Erbil'deki Bölgesel Kürt Yönetimi ile direkt olarak anlaşma gerçekleştirdiğini belirterek, bir anlamda Bağdat'tan bağımsız olarak Kuzey Irak Kürt Yönetimi'ni muhatap aldıklarının sinyali vermiş oldu. Bu sebeple, bu konuda ABD tarafından verilecek en olumlu mesaj, Beyaz Saray'ın bu anlaşmaya yeşil ışık yakmasıydı. Resmi bir beyanda bulunulmamasına rağmen, görüşmelerden sonra ABD yönetiminin Kuzey Irak konusunda mevcut pozisyonunu değiştirdiğini söylemek çok da doğru olmayacaktır. Basın toplantısından ve sonrasındaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, Başkan Obama'nın bu konudaki tavrı şimdilik net. Sonuç olarak, Kuzey Irak konusuyla ilgili olarak iki tarafın da kendi argümanlarına bağlı kaldığını söyleyebiliriz.

İsrail-Filistin

Başkan Obama basın toplantısına İsrail ile Türkiye arasındaki kopan ilişkilerin düzelme sürecine girmesinden duyduğu memnuniyetle başladı. Bunun bağımsız bir Filistin'i içeren iki devletli çözüm modelinde de gelişme kaydedilmesine yardımcı olabileceğini belirtti. Obama'nın iki devletli çözüm modeli çerçevesinde Filistin'in kalkınmasına ne kadar çok önem verdiği bilinmekte. ABD Dışişleri Bakanı Kerry de özellikle Batı Şeria bölgesini ekonomik olarak kalkındıracak projeleri destekliyor. Bölgede refahın sağlanmasının ekonomik yapılanmadan geçtiğine inanan Kerry, bölgeye ilişkin demeçlerinde sık sık istihdamı artıracak projelerin desteklenmesi gerektiğinden bahsediyor. Önümüzdeki günlerde, ABD'ye Başbakan Erdoğan'la beraber giden işadamlarının gerçekleştirdiği temaların da etkisiyle, Beyaz Saray'ın desteğini alarak Batı Şeria'da istihdam odaklı projelerin hız kazanmasını bekleyebiliriz.

Başbakan Erdoğan'da basın toplantısında Orta Doğu Barış Süreci'ne önem verdiğini, büyük olasılıkla Haziran ayı içinde Gazze'ye bir ziyaret gerçekleştireceğini ve bu ziyaretin de Gazze'de barışın sağlanmasına ve Filistin'de birliğin oluşmasına katkıda bulunacağına inandığını söyledi. El Fetih yönetiminin olası Gazze ziyaretine ilk başlarda sıcak bakmadığı bilinmekteydi. Hamas'ı ziyaret etme planlarına Ramallah'ın da eklenmesinin, Ramallah ve ABD tarafından olumlu karşılandığı bilinmekte. Hala ABD'nin terör listesinde olan Hamas yönetimindeki Gazze'ye ise Başbakan Erdoğan tarafından bir ziyaret gerçekleştirilmesinin yansımalarını ileriki günlerde göreceğiz.

Kıbrıs

ABD gezisinin en umut verici kısmını Kıbrıs'ın oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Başbakan Erdoğan, basın toplantısında Kıbrıs konusuyla ilgili bir anlaşmaya varılması için pek çok fırsat olduğunu söyledi. Bir süredir Kıbrıs konusunda ABD tarafından olumlu sinyaller gelmekteydi. Dönemin ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland Ocak 2013'de, ABD'nin Ada'da olası bir uzlaş zeminini için olumlu irade beyanında bulunacağını sinyali verirdesine, "Ada'nın, tüm doğal kaynakları gibi, doğal gaz ve petrol rezervleri bütünlüklü çözüm çerçevesinde toplumlar arasında eşit olarak paylaştırılmalıdır," demişti. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın eski Avrasya Enerji Özel Temsilcisi Richard Morningstar da 2012 Mart'ında yaptığı bir açıklamada, hidrokarbonu kast ederek, konunun Kıbrıs'ın, İsrail'in ve Yunanistan'ın ötesinde bütün bölgeyi ilgilendirdiğini söylemişti. Beyaz Saray'ın Arap Baharı'yla birlikte bölgede daha sıkı işbirliğine dayalı bir güvenlik ortamı oluşturmak istediği kesin. ABD, Güney ile Kuzey Kıbrıs arasında, dolayısıyla da Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs'ın enerji potansiyeli ile ilgili olarak oluşacak bir uzlaş, iki ülkenin sadece NATO müttefikleri olmaları açısından değil, ABD için hayati öneme sahip olan Doğu Akdeniz'deki güvenlik ortamının güçlenmesi açısından da isteyecektir. Başbakan Erdoğan'ın basın açıklamasındaki Kıbrıs vurgusu bu açıdan değerlendirilmelidir. Önümüzdeki günlerde Kıbrıs konusuyla ilgili bir hareketlilik bekleyebiliriz.

Serbest Ticaret Antlaşması

Başkan Obama, ABD ile AB arasında müzakere edilecek olan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'na giden süreçte Türkiye ile de ticaret ve yatırımları artırmayı hedeflediklerini belirtti. Bu doğrultuda "Yüksek Çalışma Komitesi" kurulması kararlaştırıldı. Bu adım, Türkiye açısından göreceli olarak umut verici olsa da, komitenin asıl hedefi olan Türkiye'yi transatlantik görüşmelerinin bir parçası haline getirme misyonu gerçekleşmediği takdirde, Ekonomi Bakanlığı'nın büyük bir başarı olarak addettiği bu komitenin varlığı beyhude kalacaktır.